

Virsraksts: Par 9.Saeimas vēlēšanu norises tiesiskumu, vēlēšanu procesā ievērojamiem vispārējiem tiesību principiem un pamatu vēlēšanu atzīšanai par prettiesiskām

Tēze: Saeimas vēlēšanu likumā ietvertās tiesību normas nenoteic tiesas kompetenci, izskatot lietas par Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu par vēlēšanu rezultātu apstiprināšanu.

Tēze: Satversmes 1.pants noteic, ka Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. Kā atzīts tiesību doktrīnā, ja no demokrātijas jēdziena atvasināts pamatprincipu atzars Latvijas tiesību sistēmā ir noregulēts nepietiekošā līmenī, *demokrātijas* jēdziens Satversmes 1.pantā ar savu formālo spēku, stāvot pāri citām tiesību normām, var šo trūkumu mazināt. Ņemot vērā Saeimas vēlēšanu likuma 51.panta pirmās daļas nepilnīgo regulējumu, atzīstams, ka, noskaidrojot Administratīvo lietu departamenta kompetenci, izskatot pieteikumus par Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu par vēlēšanu rezultātu apstiprināšanu, minētā tiesību norma interpretējama Satversmes 1.panta tvērumā.

Tēze: Satversmes 1.pantā, nosakot, ka Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika, Satversmei kopumā raksturīgajā lakoniskajā stilā ir nepārprotami apliecināts, ka Latvija par savu politisko modeli ir izvēlējusies modernu, tiesisku demokrātisku iekārtu un atzīst par saviem demokrātiskas un tiesiskas valsts virsprincipus.

Tēze: Viens no tiesiskas valsts pamatprincipiem ir valsts varas dalīšanas princips, no kura savukārt izriet tiesu varas kontrole pār likumdevējvaras un izpildvaras atzaru. Ārpus tiesu varas kontroles nevar palikt neviena no tiesību normām vai izpildvaras darbībām, ja tās aizskar kādas personas intereses.

Demokrātiskā valsts iekārtā ieinteresētajām personām ir jābūt nodrošinātām iespējām vērsties tiesā, lai tiesiskā procedūrā pārbaudītu vēlēšanu norises tiesiskumu. Vēlēšanu norises tiesiskuma pārbaude tiesas ceļā ir demokrātiskas valsts iekārtas nepieciešamība. Līdz ar to atbilstoši demokrātiskas valsts standartiem institūcijai, kas izskata sūdzības par vēlēšanām, jābūt tiesīgai, citstarp, pārbaudīt arī vēlēšanu norises tiesiskumu

Tēze: Lai nodrošinātu mūsdienu demokrātiskai valstij un Administratīvā procesa likumā nostiprinātajiem principiem atbilstošu un pienācīgu vēlēšanu norises tiesiskuma pārbaudi, Saeimas vēlēšanu likuma 51.panta pirmā daļa interpretējama paplašināti. Līdz ar to atzīstams, ka Administratīvo lietu departamenta kompetencē ir ne tikai pārbaudīt Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma pareizību no formālā viedokļa (kļūdas balsu skaitīšanā, lēmuma

sagatavošanā u.tml.), bet arī pārbaudīt vēlēšanu norises tiesiskumu, proti, tās atbilstību Satversmes 6.pantā un starptautisko tiesību dokumentos ietvertajiem vēlēšanu principiem.

Tēze: No demokrātijas virsprincipiem izriet valsts varas leģitimitātes princips, kas nodrošina, ka suverēnās valsts varas nesējai – tautai – ir jābūt ietekmei uz lēmumu pieņemšanu valstī. Tautas gribai ir jābūt valsts varas pamatā, tās avotam. Citiem vārdiem, valsts varai ir jābūt tautas leģitimētai.

Tēze: Valsts varas leģitimēšanas pamats Satversmes noteiktajā parlamentārās demokrātijas valsts iekārtā ir periodiskas likumdevēja vēlēšanas, kas vienlaikus ir arī veids, kā tautai izteikt savu tā brīža gribu, atbilstoši kurai likumdevējam turpmākos gadus līdz nākamajām vēlēšanām ir jādarbojas.

Tēze: Vēlēšanu tiesības un vēlēšanu sistēmas principi mūsdienu demokrātijās tiek nostiprināti konstitucionālā līmenī. Demokrātisku valstu vēlēšanu sistēmu pamatprincipi ir kopīgi – vēlēšanām jābūt vispārīgām, vienlīdzīgām, brīvām un aizklātām.

Tēze: Lai gan brīvas vēlēšanas nav minētas Satversmē tiešā tekstā, neapšaubāmi tas ir viens no vēlēšanu sistēmas pamatprincipiem, bez kura nav iedomājama demokrātija, jo valsts varas avots ir tautas griba, un šīs gribas izpaudumam ir jābūt brīvam. Brīvu vēlēšanu princips, pirmkārt, prasa, lai valsts nodrošinātu tādus apstākļus, ka būtu iespējams veidoties dažādiem viedokļiem un būtu reāla iespēja šos dažādos viedokļus paust un darīt tos zināmus vēlētājiem, otrkārt, ka vēlētājs būtu aizsargāts no nepieļaujamas savas gribas iespaidošanas gan no valsts, gan no privātpersonu puses.

Tēze: Brīvu vēlēšanu principa tvērumš attiecas ne tikai uz balsošanas brīdi, bet arī uz vēlētāju gribas veidošanos priekšvēlēšanu periodā.

Tēze: Apsverot, vai trešo personu īstenotas politisko partiju reklamēšanas izdevumi ieskaitāmi attiecīgās politiskās organizācijas priekšvēlēšanu izdevumos un, pārsniedzot likumā noteikto izdevumu apmēru, atzīstami par Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma pārkāpumu, jāizvērtē, vai pastāv tieša saikne starp šīm trešajām personām un politiskajām organizācijām.

Tēze: Ja konstatējams, ka trešās personas, kura reklamē politisko organizāciju, dibinātāji un ziedotāji ir tieši saistīti ar attiecīgo politisko organizāciju (ir šīs politiskās organizācijas biedri vai oficiālās priekšvēlēšanu reklāmas kampaņas veidotāji), kā arī, ja politiskās organizācijas publiski nenorobežojas no šo trešo personu reklāmas, atzīstams, ka starp šīm trešajām personām un politiskajām organizācijām pastāv tieša saikne.

Tēze: Konstatējot, ka politiskās organizācijas pārsniegušas likumā noteiktos politisko organizāciju priekšvēlēšanu izdevumu griestus, secināms, ka noticis Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma pārkāpums, kas secīgi atzīstams par vēlēšanu norises pārkāpumu.

Tēze: Tiesību normu pārkāpums pats par sevi nav ne noteicošais, ne pietiekamais priekšnoteikums, lai vēlēšanu rezultātus uzskatītu par tiktāl ietekmētiem, ka būtu pamats visu vēlēšanu norisi atzīt par prettiesisku. Izvērtējot vēlēšanu norises tiesiskumu, nepietiek ar pārkāpuma konstatēšanu, bet jāvērtē konkrētā pārkāpuma būtība un sekas.

Tēze: Par vēlēšanu rezultātus ietekmējošu uzskatāms pārkāpums, ja ar to būtiski tiek ietekmēts vēlēšanu iznākums, proti, ja tiek konstatēts, ka vēlēšanu rezultāts neatspoguļo vēlētāju patieso (brīvo) gribu. Šāds pārkāpums arī atzīstams par būtisku, jo nozīmē brīvu vēlēšanu principa pārkāpumu.

Tomēr par šādu pārkāpumu var runāt vienīgi tad, ja konstatējams smags, svarīgs, daudzkārtējs, visaptverošs un vispārzināms pārkāpums, tas ir, ja konstatējama visu vai lielākās daļas vēlētāju piespiedu ietekmēšana balsot par konkrētu politisko organizāciju bez iespējas pret to vērsties.

Tēze: Apstākļi, ka politiskās organizācijas iztērēja vairāk finanšu līdzekļu priekšvēlēšanu reklāmas kampaņas laikā, pats par sevi nerada citas atšķirīgas informācijas neesību vai pilnīgu informācijas vienveidību un līdz ar to arī tādu visaptverošu ietekmi uz vēlētāju gribas veidošanos, lai to atzītu par būtisku.

Tēze: Ja vēlētājiem bija pieejama informācija, ka kādas partijas priekšvēlēšanu laikā pieļauj pārkāpumus, piemēram, pārsniedzot likumā noteiktos priekšvēlēšanu izdevumu „griestus”, reklamējoties ar trešo personu starpniecību, turklāt šī informācija bija publiski apspriesta, atzīstams, ka vēlētājiem priekšvēlēšanu laikā bija iespēja veidot savu politisko gribu, ņemot vērā arī minēto informāciju.

Tātad vēlētājiem savu izvēli bija iespējams veidot informācijas pieejamības apstākļos, proti, vēlētājiem bija iespēja izvēlēties, vai balsot vai nebalsot par politisko organizāciju, kuras darbība, iespējams, neatbilst likuma noteiktajai kārtībai un kuras darbība, iespējams, apzināti vērsta uz minētā likuma mērķu neievērošanu.

Tēze: Vienlīdzīgas iespējas uz plašsaziņas līdzekļu pieejamību politiskajām organizācijām nerada tiesības uz vienādu raidlaiku sabiedriskajā televīzijā. Kā atzīts demokrātisko valstu tiesu praksē, sabiedriskās raidorganizācijas drīkst izvērtēt katrai politiskajai organizācijai piešķiramo raidlaiku atbilstoši tās nozīmei.

Lai nodrošinātu taisnīgu raidlaika sadali, var pielietot divas metodes –pilnīgās/stingrās vienlīdzības (angl. strict equality) metodi vai proporcionālo vienlīdzības metodi. Saskaņā ar proporcionālo vienlīdzīgo iespēju metodi raidlaiks starp politiskajām organizācijām tiek sadalīts proporcionāli vēlētāju skaitam, kas politisko organizāciju atbalsta.

**Latvijas Republikas Augstākās tiesas
Senāta Administratīvo lietu departamenta
2006. gada 3. novembra
SPRIEDUMS
Lietā Nr. SA – 5/2006**

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesas sēdes priekšsēdētāja senatore V.Krūmiņa
senatore J.Briede
senatore D.Mīta

piedaloties politiskās organizācijas (partijas) „Jaunie demokrāti” pārstāvjiem *J.G.* un *J.E.*, partijas „Mūsu zeme” pārstāvim *I.A.*, politiskās organizācijas „Sociālā Taisnīguma partija” pārstāvim *V.T.* un politiskās organizācijas „Tēvzemes savienība” pārstāvim *M.D.* un Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvim *J.J.*,

atklātā tiesas sēdē izskatīja lietu, kas ierosināta sakarā ar politiskās organizācijas (partijas) „Jaunie demokrāti” pieteikumu par Centrālās vēlēšanu komisijas 2006.gada 25.oktobra lēmuma Nr.53 atcelšanu, partijas „Mūsu zeme” pieteikumu par Centrālās vēlēšanu komisijas 2006.gada 25.oktobra lēmuma Nr.53 atzīšanu par prettiesisku un notikušo 9.Saeimas vēlēšanu atzīšanu par nelikumīgām, politiskās organizācijas „Sociālā Taisnīguma

partija” un politiskās organizācijas „Tēvzemes savienība” pieteikumu par Centrālās vēlēšanu komisijas 2006.gada 25.oktobra lēmuma Nr.53 atzīšanu par prettiesisku un atceļamu.

Aprakstošā daļa

[1] 2006.gada 7.oktobrī notika 9.Saeimas vēlēšanas. Apkopojusi 9.Saeimas vēlēšanu rezultātus, Centrālā vēlēšanu komisija 2006.gada 25.oktobrī pieņēma lēmumu Nr.53 (turpmāk arī – Centrālās vēlēšanu komisijas lēmums) un noteica 9.Saeimā ievēlētos deputātus.

[2] Politiskā organizācija (partija) „Jaunie demokrāti” Augstākajā tiesā iesniedza pieteikumu par Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma atcelšanu. Politiskā organizācija (partija) „Jaunie demokrāti” pieteikumā lūdza apturēt Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu, kā arī izlemt par pieteikuma iesniegšanu Satversmes tiesā par Saeimas vēlēšanu likuma, Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma un likuma „Par Centrālo vēlēšanu komisiju” atbilstību Satversmei. Pieteikums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[2.1] Atbilstoši starptautisko tiesību normām vēlēšanām jābūt brīvām, vispārējām, aizklātām, periodiskām un vienlīdzīgām. Pilsonim ir jābūt tiesībām vēlēties un tikt ievēlētam. Vienlīdzīgu vēlēšanu princips paredz, ka visu politisko partiju un deputātu kandidātu iespējas ir vienlīdzīgas. Vēlēšanas ir brīvas, ja vēlētajiem var brīvi veidot savus uzskatus un paust savas vēlmes, kā arī cīnīties pret vēlēšanu procedūras pārkāpumiem. Vēlēšanu brīvība nozīmē arī to, ka vēlētajiem izšķiršanos par to, kam atdot balsis, nedrīkst nepieļaujami ietekmēt.

Konkrētajā gadījumā Latvijas valsts neveica nekādus pasākumus, lai nodrošinātu vienlīdzīgas un demokrātiskas vēlēšanas. Ne Centrālā vēlēšanu komisija, ne Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs, ne Ģenerālprokuratūra, ne arī citas iestādes nenovērsa Satversmē noteikto vēlēšanu principu pārkāpumus. Šie pārkāpumi būtiski ietekmēja vēlēšanu rezultātus. Līdz ar to ir pārkāpts Satversmes 1. un 6.pants. Minēto normu pārkāpums izpaužas arī tālāk minētajā veidā.

[2.1.1] Politiskā organizācija „Tautas partija” (turpmāk – Tautas partija) un politiskās organizācijas Latvijas Pirmās partijas un partijas „Latvijas Ceļš” vēlēšanu apvienība (turpmāk – LPP/LC apvienība) neievēroja Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 2.panta pirmo daļu, 6.panta trešo daļu un 8.⁴pantu.

Tautas partija un LPP/LC apvienība pārsniedza priekšvēlēšanu izdevumu ierobežojumus, izmantojot biedrības „Sabiedrība par vārda brīvību” un nodibinājuma „PA SAULEI” starpniecību.

[2.1.2] Pēc biedrības „Sabiedriskās politikas centrs Providus” (turpmāk – Providus) pētījuma Tautas partija ar biedrības „Sabiedrība par vārda brīvību” palīdzību un LPP/LC apvienība ar nodibinājuma „PA SAULEI” palīdzību jau līdz 2006.gada 1.oktobrim priekšvēlēšanu kampaņā bija pārsniegušas priekšvēlēšanu izdevumu apmēra ierobežojumus. Turklāt tieši pēdējā priekšvēlēšanu nedēļā šo partiju reklāma bija visintensīvākā. Līdz ar to vēlēšanu izdevumu pārkāpumi bija vēl lielāki.

Tautas partijas un LPP/LC apvienības reitingu pieaugums saistāms tieši ar priekšvēlēšanu izdevumu apmēra ierobežojumu neievērošanu. Saskaņā ar SIA „SKDS” sabiedriskās domas pētījuma datiem 2006.gada augustā par Tautas partiju bija gatavi balsot 8,9 procenti no visiem balsstiesīgajiem iedzīvotājiem, bet par LPP/LC apvienību – 3,5 procenti. Prettiesiski finansētās kampaņas rezultātā minētās politiskās organizācijas ieguva attiecīgi 19,56 procentus un 8,58 procentus balsstiesīgo iedzīvotāju balsu.

[2.2] Centrālajai vēlēšanu komisijai atbilstoši Saeimas vēlēšanu likuma 52.pantam ir jāizvērtē, vai nav bijuši vēlēšanu pārkāpumi, un saskaņā ar likuma „Par Centrālo vēlēšanu komisiju” 4. un 12.pantu jānodrošina Saeimas vēlēšanu likuma vienveidīga un pareiza piemērošana. Ja minētais likums nav ievērots, vēlēšanu rezultāti jāanulē. Šos jautājumus Centrālā vēlēšanu komisija konkrētajā gadījumā nav vērtējusi.

[2.3] Ņemot vērā, ka politiskās organizācijas prettiesiski tērēja līdzekļus priekšvēlēšanu kampaņu organizēšanā un to, ka Centrālā vēlēšanu komisija ar minēto lēmumu apstiprināja nelikumīgus vēlēšanu rezultātus, uzskatāms, ka ir noticis būtisks procesuālo tiesību pārkāpums. Tādējādi atbilstoši Administratīvā procesa likuma 84.pantam pārsūdzētais Centrālās vēlēšanu komisijas lēmums ir atzīstams par prettiesisku.

[3] Partija „Mūsu zeme” Augstākajā tiesā iesniedza pieteikumu par Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma un 9.Saeimas vēlēšanu atzīšanu par prettiesiskām. Pieteikums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[3.1] 9.Saeimas vēlēšanu procesā pieļauti būtiski tiesību normu pārkāpumi, kas ietekmēja vēlēšanu rezultātus. Pārkāpumi noveda pie Satversmes 1. un 6.pantā nostiprinātā vienlīdzības principa pārkāpšanas.

Tautas partija un LPP/LC apvienība saņēma ziedojumus no juridiskajām personām – biedrības „Sabiedrība par vārda brīvību” un nodibinājuma „PA SAULEI” un tādējādi pārkāpa Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 2.pantu. Par to liecina šādi pierādījumi: 1) atsevišķos biedrības „Sabiedrība par vārda brīvību” reklāmas materiālos izteikts aicinājums balsot par Tautas partiju; 2) Baltijas Sociālo Zinātņu institūta 2002.gada pētījumā redzams skaidrs konkrētu politisko organizāciju popularitātes pieaugums uzreiz pēc to reklāmas

kampaņas sākšanās; 3) SIA „Latvijas fakti” veiktajos pētījumos 2006.gada augustā un septembrī konstatēts Tautas partijas un LPP/LC apvienības popularitātes pieaugums.

Politiskās organizācijas neievēroja arī Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 4.panta trešo un ceturto daļu un 8.⁴pantu. Minētie prettiesiskie ziedojumi būtiski ietekmēja 9.Saeimas vēlēšanu rezultātus un deputātu mandātu sadalījumu.

[3.2] Turklāt 9.Saeimas vēlēšanu rezultātus un deputātu mandātu sadalījumu ir ietekmējusi valsts bezpeļņas sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Latvijas Televīzija” (turpmāk – Latvijas Televīzija), kuras attieksme vērtējama kā diskriminējoša. Latvijas Televīzija raidījumā „Milžu cīņas” aicināja piedalīties pārsvarā tikai vadošo, šobrīd Saeimā esošo politisko organizāciju pārstāvjus. Jau Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2004.gada 23.marta spriedumā lietā Nr.C2957004 atzīts, ka prettiesiska ir Latvijas Televīzijas rīcību, liedzot iespēju piedalīties priekšvēlēšanu debatēs politiskajām organizācijām, ja tās sabiedriskajās aptaujās nav saņēmušas 4 procentu vēlētāju atbalstu.

Šobrīd Saeimā neesošajām politiskajām organizācijām raidlaiks Latvijas Televīzijā tika ierādīts laikā, kad faktiski lielākā daļa Latvijas iedzīvotāju bija darbā. Tādējādi tika ierobežotas politisko organizāciju pārstāvju iespējas izklāstīt vēlētājiem partijas nostādnes. Raidījumā „Skats no malas” raidījuma dalībnieki nicīgi izteicās par *mazajām partijām*, bet pirms pašām vēlēšanām aicināja nebalsot par tām.

[3.3] Proventus veiktie aprēķini apstiprina, ka no 2006.gada janvāra līdz 18.septembrim biedrība „Sabiedrība par vārda brīvību” ir izvietojusi reklāmu, iztērējot Ls 363 134, bet nodibinājums „PA SAULEP” – Ls 96 179. Līdz ar to ir pamats uzskatīt, ka minētie izdevumi līdz 9.Saeimas vēlēšanu dienai pārsniedza noteiktos priekšvēlēšanu izdevumu ierobežojumus Ls 279 053.

[3.4] Centrālā vēlēšanu komisija, nosakot 9.Saeimas vēlēšanu rezultātus, pārkāpa arī Satversmes 6.pantu, jo tā piešķīra deputātu vietas tikai tiem kandidātu sarakstiem, par kuriem nobalsoja ne mazāk kā 5 procenti vēlētāju. Tomēr šādu tiesību normu Satversme neparedz. Vēlēšanu barjera ir prettiesiska, jo tā nav ieviesta Satversmes 77.pantā paredzētajā kārtībā, tas ir, par vēlēšanu barjeras ieviešanu nav notikusi tautas nobalsošana.

[4] Politiskā organizācija „Sociālā Taisnīguma partija” un partija „Tēvzemes savienība” iesniedza pieteikumu Augstākajā tiesā par Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma atzīšanu par prettiesisku un atceļamu. Pieteikums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[4.1] 9.Saeimas vēlēšanu procesā pieļauti būtiski pārkāpumi, kas ietekmēja vēlēšanu rezultātus. Vēlēšanu laikā tika pārkāpts Satversmes 1. un 6.pants, tas ir, vēlēšanas nebija brīvas, vispārīgas, tiešas, proporcionālas un vienlīdzīgas.

[4.2] Tautas partija un LPP/LC apvienība, pārkāpjot Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma normas, saņēmušas ziedojumus no juridiskajām personām. Biedrība „Sabiedrība par vārda brīvību” un nodibinājums „PA SAULEI” no 2006.gada jūlija līdz oktobrim izvietoja televīzijā un radio apmaksātus informatīvus materiālus, kuros pozitīvi atainota minēto politisko organizāciju pārstāvju darbība. Nacionālā radio un televīzijas padome šos materiālus kvalificējusi kā politisko reklāmu.

[4.3] Pārējie pieteicēju pieteikumā minētie argumenti atbilst partijas „Mūsu zeme” pieteikumā minētajiem argumentiem, kas norādīti šā sprieduma 3.1., 3.2., 3.3. un 3.4.apakšpunktā.

[5] Par minētajiem pieteikumiem Centrālā vēlēšanu komisija iesniedza paskaidrojumus, kuros norādīti turpmāk minētie argumenti.

[5.1] Pieteicējas nav norādījušas, kādām tiesību normām neatbilst Centrālās vēlēšanu komisijas lēmums. Centrālās vēlēšanu komisijas kompetence ir noteikta likuma „Par Centrālo vēlēšanu komisiju” 4.pantā, tas ir, Centrālā vēlēšanu komisija nodrošina Saeimas vēlēšanu likuma (..) izpildi, kā arī šā likuma vienveidīgu un pareizu piemērošanu un kontrolē šā likuma precīzu izpildi.

Centrālā vēlēšanu komisija nekontrolē Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma izpildi, kas ir Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja kompetencē. Centrālā vēlēšanu komisija, pieņemot lēmumu un nosakot Saeimā ievēlētos deputātus, rīkojās atbilstoši tās kompetencei.

[5.2] Neviena no vēlēšanu iecirkņu balsu skaitīšanas protokoliem Saeimas vēlēšanu likuma 35.¹pantā noteiktajā kārtībā netika apstrīdēts. Turklāt līdz Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma pieņemšanai arī netika saņemti iebildumi no kandidātu sarakstu iesniedzējiem. Līdz ar to Centrālā vēlēšanu komisija nepiekrīt pieteikumos izteiktajiem argumentiem, ka Centrālās vēlēšanu komisijas lēmums būtu atceļams.

[6] Tiesas sēdē pieteicēju pārstāvji pieteikumos norādītos prasījumus uzturēja uz pieteikumos minētajiem argumentiem. Politiskās organizācijas (partijas) „Jaunie demokrāti” pārstāvji atteicās no pieteikumā izteiktā lūguma apturēt Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma darbību, kā arī no lūguma iesniegt pieteikumu Satversmes tiesā. Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvis pieteikumus neatzina un lūdza tos noraidīt.

[7] Tiesas sēdē pēc pieteicējas partijas „Mūsu zeme” lūguma kā liecinieks tika nopratināts V.K.. Liecinieks norādīja, ka viņa rīcībā ir dati par priekšvēlēšanu reklāmas, kas izvietota televīzijā, radio un drukātajos medijos, apjomiem un tās izmaksām.

Līdz 7.oktobrim biedrība „Sabiedrība par vārda brīvību” izvietoja reklāmas, kuru apjoms bija 47 485 sekundes; nodibinājums „PA SAULEI” izvietoja reklāmas, kuru apjoms bija 35 248 sekundes; Tautas partija savā vārdā izvietoja reklāmas, kuru apjoms bija 17 250 sekundes; A.Š. vārdā izvietoja reklāmas, kuru apjoms bija 2 560 sekundes; LPP/LC apvienība izvietoja reklāmas, kuru apjoms bija 8 392 sekundes; *Creative media services* par LPP/LC izvietoja reklāmas, kuru apjoms bija 2 190 sekundes; *Shark media* par LPP/LC izvietoja reklāmas, kuru apjoms bija 1 350; Latvijas Pirmā partija izvietoja reklāmas, kuru apjoms bija 1 014 sekundes; partija „Latvijas Ceļš” savā vārdā izvietoja reklāmas, kuru apjoms bija 1 500 sekundes.

Biedrība „Sabiedrība par vārda brīvību” izvietoja reklāmas par kopējo summu Ls 506 583; nodibinājums „PA SAULEI” izvietoja reklāmas par kopējo summu Ls 309 365; Tautas partija izvietoja reklāmas par kopējo summu Ls 195 613; A.Š. vārdā izvietoja reklāmas par kopējo summu Ls 84 033; LPP/LC apvienība izvietoja reklāmas par kopējo summu Ls 54 344; *Shark media* un *Creative media services* izvietoja reklāmas par kopējo summu Ls 61 557; Latvijas Pirmā partija izvietoja reklāmas par kopējo summu Ls 11 603. Kopējais tēriņu apjoms līdz 1.oktobrim Tautas partijai bija Ls 702 196, bet LPP/LC apvienībai – Ls 520 902.

Liecinieks paskaidroja, ka no pētījuma izriet, ka jūlijā, augustā, septembrī, pieaugot politisko organizāciju reklāmām, bija vērojams arī attiecīgo politisko organizāciju reitingu pieaugums. Tomēr reitingus ietekmē dažādi faktori. No vēlēšanu kampaņas loģikas viedokļa slavinošas reklāmas ir izteikts labums attiecīgajai politiskajai organizācijai. Ticams ir pieņēmums, ka reklāmu ietekme uz vēlēšanu rezultātiem ir būtiska. Jo lielāks ir reklāmu finansējums, jo reitingi pieaug, ko var attiecināt gan uz 8., gan 9.Saeimas vēlēšanām.

Valsts izveidotais mehānisms nav piemērots, lai kampaņas laikā īstenotu vienlīdzīgus noteikumus. Lai pateiktu, cik precīza ir sakritība starp reklāmu un reitingu, jāņem vērā, ka reklāmas nav vienīgais faktors, kas ietekmē vēlēšanu rezultātus. Nav acīmredzams, cik liela ir reklāmas ietekme uz vēlēšanu rezultātiem, taču tā varētu būt 2–5 procenti. Pretkampaņas reklāmās pēc vispārējām aplēsēm iztērēts Ls 120 000. Teorētiski vēlētājus varēja ietekmēt arī vēlētāju izglītojošā kampaņa. Liecinieka ieskatā, būtiska ietekme var būt arī viens mandāts. Jebkura reklāmas ietekme nav atzīstama par nepieļaujamu, svarīgs ir tās apjoms.

Tiesas sēdē pēc pieteicējas partijas „Mūsu zeme” lūguma kā liecinieks tika nopratināts arī J.I., kas norādīja, ka reklāmas ietekme uz personu ir neapstrīdama. Cik lielā mērā kāda konkrēta reklāma ietekmē konkrētu sabiedrību, ir atkarīgs no reklāmas pārraidīšanas kanāla, biežuma un citiem faktoriem.

Daudzās valstīs ir noteikti politisko organizāciju reklāmas pārraides ierobežojumi, lai radītu vienlīdzīgus noteikumus politiskajām organizācijām. 2002.gadā Baltijas Sociālo Zinātņu institūts veica pētījumu priekšvēlēšanu laikā, kas liecināja, ka atsevišķu politisko organizāciju popularitāte pieauga pēc intensīvas reklāmas kampaņas.

Liecinieks tiesas sēdē norādīja, ka politisko organizāciju finansēšanas pārkāpumi vēlēšanās ir bijuši un ka to ietekme uz vēlēšanām ir tik liela, lai vēlēšanu rezultātus uzskatītu par ietekmētiem. Par to liecina politisko organizāciju popularitātes mērījumi.

Motīvu daļa

[8] Politiskā organizācija (partija) „Jaunie demokrāti” iesniedza Augstākajā tiesā pieteikumu par Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma atcelšanu, partija „Mūsu zeme” – par Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma un 9.Saeimas vēlēšanu atzīšanu par prettiesiskām un politiskā organizācija „Sociālā Taisnīguma partija” un partija „Tēvzemes savienība” – par Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma atzīšanu par prettiesisku un atceļamu. No minēto politisko organizāciju pieteikumiem izriet, ka politiskās organizācijas pēc būtības pārsūdz vēlēšanu rezultātus un to mērķis ir panākt vēlēšanu rezultātu atcelšanu.

Saskaņā ar Saeimas vēlēšanu likuma 51.panta pirmo daļu kandidātu sarakstu iesniedzējiem ir tiesības Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu par vēlēšanu rezultātu apstiprināšanu triju darbdienu laikā pēc tā pieņemšanas pārsūdzēt tiesā.

Administratīvo lietu departaments secina, ka Saeimas vēlēšanu likuma 51.panta pirmā daļa *expressis verbis* noteic, ka tiesā ir pārsūdzams Centrālās vēlēšanu komisijas lēmums par vēlēšanu rezultātu apstiprināšanu. Taču ne konkrētā tiesību norma, ne arī citas Saeimas vēlēšanu likumā ietvertās tiesību normas nenoteic Administratīvo lietu departamenta kompetenci, izskatot pieteikumus, kas iesniegti Saeimas vēlēšanu likuma 51.panta pirmajā daļā noteiktajā kārtībā.

[8.1] Satversmes 1.pants noteic, ka Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. Kā atzīts tiesību doktrīnā, ja no demokrātijas jēdziena atvasināts pamatprincipu atzars Latvijas tiesību sistēmā ir noregulēts nepietiekošā līmenī, *demokrātijas* jēdziens Satversmes 1.pantā ar savu formālo spēku, stāvot pāri citām tiesību normām, var šo trūkumu mazināt (*Levits E.*

Tiesību normas interpretācija un Satversmes 1.panta demokrātijas jēdziens. Cilvēktiesību Žurnāls, Nr.4, 1997, 64.-65.lpp.).

Ņemot vērā Saeimas vēlēšanu likuma 51.panta pirmās daļas nepilnīgo regulējumu, Administratīvo lietu departaments atzīst, ka, noskaidrojot tā kompetenci, izskatot pieteikumus par Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu par vēlēšanu rezultātu apstiprināšanu, minētā tiesību norma interpretējama Satversmes 1.panta tvērumā.

[8.2] No Satversmes 1.pantā ietvertā *demokrātijas* jēdziena izriet virkne tiesiskas valsts principu. Viens no tiesiskas valsts galvenajiem principiem ir valsts varas dalīšanas princips, no kura savukārt izriet tiesu varas kontrole pār likumdevējvaras un izpildvaras atzaru. Ārpus tiesu varas kontroles nevar palikt neviena no tiesību normām vai izpildvaras darbībām, ja tās aizskar kādas personas intereses (*sk. Satversmes tiesas 2002.gada 22.februāra sprieduma lietā Nr.2001-06-03 „Par Saeimas Prezidija 2000. gada 28. februāra „Noteikumu par kārtību, kādā no Saeimas budžeta kompensējami izdevumi, kas deputātam radušies, realizējot savas pilnvaras” 4., 5., 6., 7., 8. punkta un 9. punkta pirmā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam” 1.punktu, Satversmes tiesas 1999.gada 9. jūlija spriedumu lietā Nr. 04 – 03(99) „Par „Nolikuma par kārtību, kādā izīrējami brīvie dzīvokļi Valsts nekustamā īpašuma aģentūras pārvaldīšanā esošajos namīpašumos” atbilstību likumiem”*).

Demokrātiskā valsts iekārtā ieinteresētajām personām ir jābūt nodrošinātām iespējām vērsties tiesā, lai tiesiskā procedūrā pārbaudītu vēlēšanu norises tiesiskumu. Vēlēšanu norises tiesiskuma pārbaude tiesas ceļā ir demokrātiskas valsts iekārtas nepieciešamība. Lai gan Centrālā vēlēšanu komisija, pieņemot lēmumu par 9.Saeimas vēlēšanu rezultātu apstiprināšanu, nevērtēja vēlēšanu norises tiesiskumu, Saeimas vēlēšanu likuma 51.panta pirmajā daļā noteiktā procedūra – Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma par vēlēšanu rezultātu apstiprināšanu pārbaude tiesā - ir vienīgā, kuras ietvaros tiesai ir iespējams pārbaudīt arī vēlēšanu norises tiesiskumu. Atbilstoši demokrātiskas valsts standartiem institūcijai, kas izskata sūdzības par vēlēšanām, jābūt tiesīgai, citastarp, pārbaudīt arī vēlēšanu norises tiesiskumu (*sk. European Commission for Democracy through Law (Venice Commission). Code of good practice in electoral matters. Adopted guidelines and draft explanatory report. [http://venice.coe.int/docs/2002/CDL-AD\(2002\)023rev-e.asp](http://venice.coe.int/docs/2002/CDL-AD(2002)023rev-e.asp)*).

[8.3] Saeima 2006.gada 9.martā pieņēma grozījumus Saeimas vēlēšanu likumā, precizējot Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma par vēlēšanu rezultātu apstiprināšanu pārsūdzības kārtību. Minētā likumprojekta anotācijā norādīts, ka ar likumprojektu paredzēts saskaņot likumā esošo regulējumu ar Administratīvā procesa likumu (*sk. Likumprojekta*

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 103.panta pirmo daļu administratīvā procesa tiesā būtība ir tiesas kontrole pār iestādes izdota administratīvā akta (..) tiesiskumu vai lietderības apsvērumiem rīcības brīvības ietvaros (..). Administratīvā procesa likuma 2. pantā ir definēti šā likuma pamatmērķi: 1) nodrošināt demokrātiskas, tiesiskas valsts pamatprincipu, it sevišķi cilvēktiesību, ievērošanu konkrētās publiski tiesiskajās attiecībās starp valsti un privātpersonu; 2) pakļaut neatkarīgas, objektīvas un kompetentas tiesu varas kontrolei izpildvaras darbības, kuras attiecas uz konkrētām publiski tiesiskajām attiecībām starp valsti un privātpersonu; 3) nodrošināt tiesību normu tiesisku, precīzu un efektīvu piemērošanu publiski tiesiskajās attiecībās.

Ievērojot Saeimas vēlēšanu likumā izdarīto grozījumu mērķi, atzīstams, ka Administratīvo lietu departamenta kompetencē ir veikt kontroli pār Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma par vēlēšanu rezultātu apstiprināšanu tiesiskumu, nodrošinot cilvēktiesību, tostarp personas vēlēšanu tiesību, īstenošanu.

[8.4] Ievērojot iepriekš šajā punktā minēto, Administratīvo lietu departaments uzskata, ka Saeimas vēlēšanu likuma 51.panta pirmā daļa ir interpretējama paplašināti, lai nodrošinātu mūsdienu demokrātiskai valstij un Administratīvā procesa likumā nostiprinātajiem principiem atbilstošu un pienācīgu vēlēšanu norises tiesiskuma pārbaudi. Līdz ar to Administratīvo lietu departaments atzīst, ka tā kompetencē ir ne tikai pārbaudīt Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma pareizību no formālā viedokļa (kļūdas balsu skaitīšanā, lēmuma sagatavošanā u.tml.), bet arī pārbaudīt vēlēšanu norises tiesiskumu, proti, tās atbilstību Satversmes 6.pantā un starptautisko tiesību dokumentos ietvertajiem vēlēšanu principiem.

[9] Saskaņā ar Saeimas vēlēšanu likuma 54.panta otro daļu Administratīvo lietu departaments lietu par Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu par vēlēšanu rezultātu apstiprināšanu izskata kā pirmās instances tiesa. Līdz ar to tiesas procesā piemērojami vispārējie administratīvā procesa noteikumi par lietu izskatīšanu tiesā, tomēr Administratīvo lietu departaments vēlas norādīt uz būtisku atšķirību konkrētās lietas izskatīšanā no citām lietām, kas tiek izskatītas administratīvajā tiesā.

Administratīvais process tiesā notiek saskaņā ar objektīvās izmeklēšanas principu, atbilstoši kuram tiesa prasījuma robežās, lai noskaidrotu patiesos lietas apstākļus un panāktu tiesisku un taisnīgu lietas izskatīšanu, dod administratīvā procesa dalībniekiem norādījumus un ieteikumus, kā arī savāc pierādījumus pēc savas iniciatīvas. Tomēr atbilstoši Saeimas vēlēšanu likuma 54.panta ceturtajai daļai šajā tiesību normā minētajās lietās pieteicējs norāda

pieteikuma pamatojumu, proti, pierādīšanas pienākums ir pieteicējiem. Tas nozīmē, ka minēto kategoriju lietās pieteicēja pienākums ir norādīt ticamus argumentus, kas varētu liecināt par vēlēšanu prettiesiskumu, kā arī iesniegt viņa rīcībā esošus pierādījumus, kas pamato pieteicēja apsvērumus, un pieteikumā norādīt tiesai, kādi pierādījumi tai iegūstami.

Jāņem vērā, ka saskaņā ar Saeimas vēlēšanu likuma 54.panta trešo daļu šā likuma 51.panta pirmajā daļā minētajā gadījumā tiesa lietu izskata un nolēmumu pieņem septiņu dienu laikā. No minētās tiesību normas izriet, ka pieteikums par Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu par vēlēšanu rezultātu apstiprināšanu izskata steidzamības kārtā.

Administratīvo lietu departamenta ieskatā, tiesas pienākums noskaidrot lietas apstākļus un iegūt pierādījums vērtējams kopsakarā ar lietas izskatīšanas ierobežoto laiku un līdz ar to tiesas objektīvi ierobežotajām iespējām savākt pierādījumus pēc savas iniciatīvas.

[10] Satversmes 1.pantā, nosakot, ka Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika, Satversmei kopumā raksturīgajā lakoniskajā stilā ir nepārprotami apliecināts, ka Latvija par savu politisko modeli ir izvēlējusies modernu, tiesisku demokrātisku iekārtu un atzīst par saviem demokrātiskas un tiesiskas valsts virsprincipus.

[10.1] No demokrātijas virsprincipiem izriet valsts varas leģitimitātes princips, kas nodrošina, ka suverēnās valsts varas nesējai – tautai – ir jābūt ietekmei uz lēmumu pieņemšanu valstī. Tautas gribai ir jābūt valsts varas pamatā, tās avotam. Citiem vārdiem, valsts varai ir jābūt tautas leģitimētai. Valsts varas leģitimēšanas pamats Satversmes noteiktajā parlamentārās demokrātijas valsts iekārtā ir periodiskas likumdevēja vēlēšanas, kas vienlaikus ir arī veids, kā tautai izteikt savu tābrīža gribu, atbilstoši kurai likumdevējam turpmākos gadus līdz nākamajām vēlēšanām ir jādarbojas.

Vēlēšanu tiesības un vēlēšanu sistēmas principi mūsdienu demokrātijās tiek nostiprināti konstitucionālā līmenī. Demokrātisku valstu vēlēšanu sistēmu pamatprincipi ir kopīgi – vēlēšanām jābūt vispārīgām, vienlīdzīgām, brīvām un aizklātām. Vispārīgām, vienlīdzīgām, brīvām un aizklātām vēlēšanām demokrātiskā valsts iekārtā ir divējāds raksturs – pirmkārt, tās ir objektīvs konstitucionāls institūts (objektīvo tiesību norma), otrkārt, to satura kodols – indivīda tiesības vēlēties un tikt ievēlētam – ir cilvēktiesības (subjektīvo tiesību norma).

Latvijas vēlēšanu sistēmas principi konstitucionālā līmenī nostiprināti Satversmes 6.pantā, atbilstoši kuram Saeimu ievēlē vispārīgās, vienlīdzīgās, tiešās, aizklātās un proporcionālās vēlēšanās. Minētie vēlēšanu principi nostiprināti arī Latvijai saistošos starptautiskos cilvēktiesību līgumos. Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 25.panta b punktā noteikts, ka katram pilsonim, neraugoties ne uz kādām 2.pantā

minētajām atšķirībām un bez nepamatotiem ierobežojumiem, jābūt tiesībām un iespējai balsot un tikt ievēlētam īstās periodiskās vēlēšanās, kas notiek uz vispārēju un vienlīdzīgu vēlēšanu tiesību pamata, aizklāti balsojot un nodrošinot vēlētāju brīvas gribas izpausmi. Valsts pienākums ik pēc saprātīga laika posma rīkot brīvas un aizklātas likumdevēja vēlēšanas ir ietverts arī Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 1.protokola 3.pantā. Lai gan šis pants formulēts kā valsts pienākums, nevis kā indivīda tiesība, Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka tas aptver arī subjektīvās tiesības, t.i., indivīda tiesības vēlēt un tikt ievēlētam (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1987.gada 2.marta sprieduma lietā Mathieu-Mohin un Clerfaut pret Beļģiju 46.-51.punktu*).

[10.2] Vispārīgu vēlēšanu princips nozīmē, ka ikvienai personai ir tiesības vēlēt un tiesības tikt ievēlētai. Šis princips gan nav absolūts, jo tas neizslēdz ierobežojumus, kas ir savietojami ar attiecīgajā brīdī esošo vispārējo izpratni par demokrātisku līdzdalību. Satversmes tiesa gan attiecībā uz tiesībām vēlēt, gan tiesībām tikt ievēlētam, izvērtējot ierobežojumu tiesiskumu, ir atzinusi, ka ierobežojumiem ir jābūt noteiktiem ar likumu, attaisnojamiem ar Satversmes 116.pantā paredzētu leģitīmu mērķi un samērīgiem ar šo mērķi (*sk. Satversmes tiesas 2000.gada 30.augusta spriedumu lietā Nr.2000-03-01 „Par Saeimas vēlēšanu likuma 5. panta 5. un 6. punkta un Pilsētas domes un pagasta padomes vēlēšanu likuma 9. panta 5. un 6. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89. un 101. pantam, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14. pantam un Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 25. pantam” un Satversmes tiesas 2002.gada 23.septembra spriedumu lietā Nr.2002-08-01 „Par Saeimas vēlēšanu likuma 38. panta pirmās daļas otrā teikuma atbilstību Satversmes 6., 8., 91. un 116. pantam”*).

Vienlīdzīgu vēlēšanu princips vispirms paredz, ka katram vēlētājam ir viena balss vai vienāds skaits balsu un visu politisko spēku un individuālo kandidātu iespējas ir vienlīdzīgas. Kā atzinusi Satversmes tiesa, iespējas ir vienlīdzīgas, ja valsts institūciju attieksme pret visiem kandidātu sarakstiem ir neitrāla. Tas attiecas uz kandidātu sarakstu vēlēšanu kampaņu, plašsaziņas līdzekļu pieejamību tiem, kā arī partiju un to kampaņu publisko finansēšanu (*sk. Satversmes tiesas 2002.gada 23.septembra spriedumu lietā Nr.2002-08-01 „Par Saeimas vēlēšanu likuma 38. panta pirmās daļas otrā teikuma atbilstību Satversmes 6., 8., 91. un 116. pantam”*). Vienlīdzīgu vēlēšanu princips ietver arī aizliegumu valstij diskriminēt vai priviliegēt kādu noteiktu politisko organizāciju (*sal. Handbuch des Verfassungsrecht der Bundesrepublik Deutschland, 2.neubearbeitete und erweiterte Auflage, Berlin, New York: Walter de Gruyter, 1994, S.626; Rauber D. N. Wahlprüfung in Deutschland. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2005, S.117*). Tātad vienlīdzīgu vēlēšanu princips no valsts institūciju attieksmes aspekta prasa ne tikai tiesisku, bet arī faktiski iespēju vienlīdzīgumu.

Tai pat laikā vienlīdzīgas iespējas var tikt īstenotas ne tikai tā, ka attieksme pret visām politiskajām organizācijām ir vienāda neatkarīgi no to parlamentārās pārstāvības vai elektorāta atbalsta, bet arī tā, ka attieksme pret politiskajām organizācijām ir atkarīga no to sasniegtajiem rezultātiem vēlēšanās (*sk. Satversmes tiesas 2002.gada 23.septembra spriedums lietā Nr.2002-08-01 „Par Saeimas vēlēšanu likuma 38.panta pirmās daļas otrā teikuma atbilstību Satversmes 6., 8., 91. un 116.pantam”*). Administratīvo lietu departamenta ieskatā, ir būtiski, lai šis princips tiktu iedzīvināts efektīvi. Citiem vārdiem, valstij ir ne tikai jāievēro Satversmes tiesas nostiprinātais neitralitātes princips (tas ir, jāatturas no iejaukšanās), bet nepieciešamības gadījumā ir jāveic pozitīvi pasākumi vienlīdzīguma nodrošināšanā.

Caur aizklātu vēlēšanu principa ievērošanu tiek nodrošināts, ka vēlētajš brīvi izsaka savu gribu, nebaidoties, ka savas gribas izteikšanā tiek novērots. Šis princips ir viena no garantijām brīvu vēlēšanu norisei.

Lai gan brīvas vēlēšanas nav minētas Satversmē tiešā tekstā, neapšaubāmi tas ir viens no vēlēšanu sistēmas pamatprincipiem, bez kura nav iedomājama demokrātija. Kā jau teikts iepriekš, valsts varas avots ir tautas griba un šīs gribas izpaudumam ir jābūt brīvam. Būtiski, ka šā principa tvērums attiecas ne tikai uz balsošanas brīdi, bet arī uz vēlētāju gribas veidošanos priekšvēlēšanu periodā. Šis princips, pirmkārt, prasa, lai valsts nodrošinātu tādas apstākļus, ka būtu iespējams veidoties dažādiem viedokļiem un būtu reāla iespēja šos dažādos viedokļus paust un darīt tos zināmus vēlētajiem, otrkārt, ka vēlētajš būtu aizsargāts no nepieļaujamas savas gribas iespaidošanas gan no valsts, gan no privātpersonu puses.

[11] Pieteicējas pieteikumos ir norādījušas, ka Tautas partija un LPP/LC apvienība pretēji Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā noteiktajam ir saņēmušas ziedojumus no juridiskajām personām un pārsniegušas minētā likuma priekšvēlēšanu izdevumu apmēra ierobežojumu.

[11.1] Saskaņā ar Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 8.⁴panta pirmo daļu politiskā organizācija (partija) vai politisko organizāciju (partiju) apvienība, kas iesniegusi savu deputātu kandidātu sarakstu Saeimas vēlēšanām piecos vēlēšanu apgabalos, priekšvēlēšanu izdevumiem drīkst izlietot summu, kas nepārsniedz 0,20 latus uz katru vēlētāju iepriekšējās Saeimas vēlēšanās. Ja politiskā organizācija (partija) vai politisko organizāciju (partiju) apvienība iesniedz savu kandidātu sarakstu tikai atsevišķos vēlēšanu apgabalos, tā priekšvēlēšanu izdevumiem drīkst izlietot summu, kas nepārsniedz 0,20 latus uz katru attiecīgā vēlēšanu apgabala vēlētāju iepriekšējās Saeimas vēlēšanās. Šā panta piektajā daļā noteikts, ka par priekšvēlēšanu izdevumiem šā panta izpratnē, citastarp, uzskatāmi visi tie izdevumi, kas politiskajai organizācijai (partijai) vai politisko organizāciju (partiju) apvienībai

radušies, maksājot par šā likuma 8.¹ panta otrajā daļā minētajām darbībām laika posmā no 270.dienas pirms vēlēšanām līdz vēlēšanu dienai. Ar šo tiesību normu, citastarp, tiek aptvertas tādas darbības kā reklāmas izvietošana televīzijā, radio un presē. Savukārt no minētā likuma 2.panta pirmās daļas, kas reglamentē politiskās organizācijas (partijas) finansēšanas avotus, izriet, ka politiskās organizācijas (partijas) nedrīkst tikt finansētas no juridisko personu dāvinājumiem (ziedojumiem), kas saskaņā ar šā panta otro daļu ir jebkuri mantiski vai citāda veida bezatlīdzības labumi, tostarp pakalpojumi, tiesību nodošana, politiskās organizācijas (partijas) atsvabināšana no pienākuma, atteikšanās no kādas tiesības par labu politiskajai organizācijai (partijai), kā arī citas darbības, ar kurām politiskajai organizācijai (partijai) tiek piešķirts kāds labums.

No minētā izriet, ka likumdevējs ir noteicis tādu tiesisko regulējumu, atbilstoši kuram politiskās organizācijas vai politisko organizāciju apvienības ir ierobežotas savos priekšvēlēšanu izdevumos. Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs 2006.gada 2.novembra vēstulē Nr.1/10330 izteica viedokli šajā lietā un paskaidroja, ka politiskās organizācijas un to apvienības, kas neievēro Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā noteiktos priekšvēlēšanu izdevumu ierobežojumus un priekšvēlēšanu aģitācijā izmanto trešo personu starpniecību, savā darbībā neīsteno minētā likuma mērķus (*sk. lietas pielikuma 1.-3.lapu*).

[11.2] No lietā esošajiem Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja materiāliem, kā arī Providus pētījuma konstatējams, ka biedrības „Sabiedrība par vārda brīvību” finanšu līdzekļi tika iztērēti, reklamējot Tautas partiju, savukārt nodibinājuma „PA SAULEI” finanšu līdzekļi – reklamējot LPP/LC apvienību. No minētajiem materiāliem izriet, ka biedrība „Sabiedrība par vārda brīvību” Tautas partijas priekšvēlēšanu reklāmas kampaņā iztērējusi apmēram Ls 500 000, savukārt nodibinājums „PA SAULEI” LPP/LC apvienības priekšvēlēšanu reklāmas kampaņā – apmēram Ls 300 000 (*sk. lietas 3.sējuma 39.lapu un pielikuma 120.lapu*).

[11.3] Administratīvo lietu departaments atzīst, ka, apsverot, vai ir noticis Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma pārkāpums, ir jāizvērtē, vai pastāv tieša saikne starp biedrību „Sabiedrība par vārda brīvību” un Tautas partiju un nodibinājumu „PA SAULEI” un LPP/LC apvienību. Pastāvot tiešai saiknei starp trešo personu un politisko organizāciju, trešo personu reklāmas izdevumi būtu pieskaitāmi attiecīgajai politiskajai organizācijai.

Administratīvo lietu departaments konstatē, ka saskaņā ar biedrības „Sabiedrība par vārda brīvību” 2006.gada 1.novembrī Administratīvo lietu departamentam sniegto informāciju, kā arī saskaņā ar Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja materiāliem tās

viens no dibinātājiem un biedriem ir *J.L.*. Minētā biedrība līdz 2006.gada 1.novembrim saņēma ziedojumus Ls 156 600 no AS „Latvijas kuģniecība”, Ls 330 000 no Tautas partijas biedra *A.Š.*, Ls 80 000 no Tautas partijas biedra *J.L.* un Ls 10 no *V.A.* (*sk. lietas 1.sējuma 110.lapu, lietas pielikuma 93.lapu, 106., 107.lapu, 120.lapu*).

Kā jau iepriekš konstatēts, biedrības „Sabiedrība par vārda brīvību” dibinātājs un lielākie ziedotāji ir Tautas partijas biedri, proti, personas, kas tieši darbojas minētajā partijā. Turklāt Tautas partija publiskajā telpā nenorobežojās no biedrības „Sabiedrība par vārda brīvību” reklāmas kampaņas. Līdz ar to Administratīvo lietu departaments secina, ka biedrībai „Sabiedrība par vārda brīvību” ir tieša saikne ar Tautas partiju un tās 9.Saeimas priekšvēlēšanu kampaņu. Ņemot to vērā, uzskatāms, ka biedrības „Sabiedrība par vārda brīvību” izdevumi par Tautas partijas un tās biedru reklāmām ir pieskaitāmi Tautas partijas priekšvēlēšanu izdevumiem.

Administratīvo lietu departaments konstatē, ka saskaņā ar Uzņēmumu reģistra datiem viena no nodibinājumu „PA SAULEI” amatpersonām ir *Ē.S.* LPP/LC apvienības reklāmas kampaņas veido reklāmas aģentūra „ZOOM!”, kuras radošais direktors arī ir *Ē.S.* Faktu, ka reklāmas aģentūras „ZOOM!” radošais direktors *Ē.S.* organizēja ne vien Latvijas Pirmās partijas līdzšinējās Saeimas un pašvaldību vēlēšanu reklāmas kampaņas, bet arī oficiālo LPP/LC apvienības 9.Saeimas reklāmas kampaņu, atzinis arī minētās partijas valdes priekšsēdētājs (*Diena 13.10.2006. Asie jautājumi. Intervija ar Aināru Šleseru. http://www.vdiena.lv/lat/politics/talking/interviews/asie_jautajumi_intervija_ar_ainaar_shleseru_pilna_versija; Trešo personu reklāmas jāregulē. Latvijas Vēstnesis Plus. 27.07.2006. Nr. 115 (143). http://www.lv.lv/index.php?menu_body=DOC&id=140729*).

Tātad konstatējams, ka LPP/LC apvienības reklāmas kampaņas veidotāji un personas no nodibinājuma „PA SAULEI”, kas izvietoja reklāmas par minēto politisko organizāciju, faktiski ir vienas un tās pašas personas. Līdz ar to nodibinājuma „PA SAULEI” priekšvēlēšanu laikā izvietotās reklāmas par LPP/LC apvienību un šo politisko organizāciju biedriem ir veidotas ciešā sadarbībā ar šo politisko organizāciju. Turklāt LPP/LC apvienība publiskajā telpā nenorobežojās no nodibinājuma „PA SAULEI” reklāmas kampaņas. Šādos apstākļos Administratīvo lietu departaments atzīst, ka nodibinājuma „PA SAULEI” izdevumi par LPP/LC apvienības un tās biedru reklāmām ir pieskaitāmi minētās partiju apvienības priekšvēlēšanu izdevumiem.

[11.4] Ievērojot, ka Tautas partija izvietoja reklāmas par kopējo summu Ls 195 613, bet Latvijas Pirmā partija izvietoja reklāmas par kopējo summu Ls 11 603, Administratīvo lietu departaments secina, ka Tautas partijas priekšvēlēšanu izdevumi kopumā sasniedza apmēram Ls 700 000, LPP/LC apvienības izdevumi – Ls 500 000.

Ievērojot minēto, Administratīvo lietu departaments secina, ka Tautas partijas un LPP/LC apvienības 9.Saeimas priekšvēlēšanu aģitācijai izlietoto finanšu līdzekļu apmērs pārsniedza noteiktos politisko organizāciju priekšvēlēšanu izdevumu ierobežojumus (Ls 279 053). Tādējādi tika pārkāpta Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 8.⁴panta pirmā daļa. Līdz ar to Administratīvo lietu departamenta ieskatā, ir izvērtējams, vai šie priekšvēlēšanu laikā izdarītie pārkāpumi radīja brīvu vēlēšanu principa pārkāpumus.

[12] Atbilstoši vēlēšanu tiesiskuma pārbaudes praksei tiesību normu pārkāpums pats par sevi nav ne noteicošais, ne pietiekamais priekšnoteikums, lai vēlēšanu rezultātus uzskatītu par ietekmētiem (*sk. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2005.gada 29.novembra sprieduma lietā Nr.SKA-468 14.punktu; Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas sprieduma lietā BVerfGE 103, 111 98.punktu*). Administratīvo lietu departaments atzīst, ka, izvērtējot vēlēšanu norises tiesiskumu, nepietiek ar pārkāpuma konstatēšanu vēlēšanu norisē, bet jāvērtē konkrētā pārkāpuma būtība un sekas. Satversmes projekta apspriešanas un pieņemšanas gaitā Satversmes sapulcē, lemjot par Satversmes 17.pantu (pašlaik 18.pants), tika norādīts, ka par vēlēšanu prettiesiskumu kopumā varētu runāt, ja vēlēšanu iznākums pieļauto pārkāpumu dēļ būtu citāds (*sk. Satversmes I daļas lasīšanu pa pantiem IV.sesijas 11.sēdē 1921.gada 12.oktobrī. Satversmes sapulces stenogrammas: Rīga: Satversmes Sapulce, 1921. –1922.*). Administratīvo lietu departamenta ieskatā, pretējā gadījumā tiktu padarīta par neiespējamu parlamenta netraucēta un efektīva funkcionēšana, kā arī valsts politiskās sistēmas stabilitāte kopumā.

Ievērojot iepriekš minēto, Administratīvo lietu departaments atzīst, ka par vēlēšanu rezultātus ietekmējošu uzskatāms pārkāpums, ja ar to būtiski tiek ietekmēts vēlēšanu iznākums, proti, ja tiek konstatēts, ka vēlēšanu rezultāts neatspoguļo vēlētāju patieso (brīvo) gribu. Šāds pārkāpums arī atzīstams par būtisku, jo nozīmē brīvu vēlēšanu principa pārkāpumu.

[13] Ievērojot iepriekšējā punktā secināto, Administratīvo lietu departaments atzīst, ka jāizvērtē, vai šā sprieduma 12.punktā konstatētie priekšvēlēšanu laikā pieļautie pārkāpumi ietekmēja vēlēšanu rezultātus.

[13.1] Vēlētāju politiskās gribas veidošanās ir komplekss process, kas atkarīgs gan no iekšējiem faktoriem (vēlētāja uzskati un pārlicība), gan ārējiem faktoriem (politisko organizāciju aģitācijas pasākumi – politisko organizāciju reklāmas raidorganizācijās un presē, kā arī politisko organizāciju politisko programmu saturs, politiskās aktivitātes iepriekšējos četrus gadus u.tml.).

Vācijas Federālā Konstitucionālā tiesa ir atzinusi, ka vienīgi smags, svarīgs, daudzkārtējs, masīvs, vispārzināms aizlieguma pārkāpums vēlēšanu cīņā ir pietiekams, lai to atzītu par vēlēšanas ietekmējošu. Tikai tādos gadījumos, ja var lietot apzīmējumu *vēlēšanu terors*, tas ir, visu vai lielākās daļas vēlētāju piespiedu ietekmēšana balsot par konkrētu politisko organizāciju bez iespējas pret to vērsties, var runāt par būtisku ietekmi uz vēlēšanu rezultātu, respektīvi, vēlētāja politiskās gribas izkropļojumu (*sal. Vācijas Federālas Konstitucionālās tiesas spriedums lietā BVerfGE 103, 111, 89. un 91.punkts*). Administratīvo lietu departamenta ieskatā minētā atziņa ir izmantojama, noskaidrojot, vai notikušajās vēlēšanās ir ievērots brīvu vēlēšanu princips.

Administratīvo lietu departamenta ieskatā, ja vēlēšanu kampaņas laikā vēlētāju politiskās gribas veidošanās no valsts vai politisko organizāciju puses netiek ierobežota tik lielā mērā, ka kāds no šajā punktā minētajiem vai citiem faktoriem tiek pilnībā vai ievērojami izslēgts no vēlētāju gribas veidošanās procesa, nav pamata uzskatīt, ka priekšvēlēšanu kampaņas laikā vēlētāju griba ir būtiski un nepieļaujami ietekmēta. Apstākļi, ka politiskās organizācijas iztērēja vairāk finanšu līdzekļu priekšvēlēšanu reklāmas kampaņas laikā, pats par sevi nerada citas atšķirīgas informācijas neesību vai informācijas vienvērdību un līdz ar to arī tādu visaptverošu ietekmi uz vēlētāju gribas veidošanos, lai to atzītu par būtisku.

[13.2] Administratīvo lietu departaments konstatē, ka plašsaziņas līdzekļos (gan šajā punktā turpmāk tieši minētos, gan plašsaziņas līdzekļos kopumā) un sabiedrībā tika organizētas plašas un sabiedrības ieinteresētajai daļai pieejamas diskusijas par iespējamām Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma pārkāpumiem.

[13.2.1] 2006.gada 20.septembra Latvijas Televīzijas raidījums „Kas notiek Latvijā?” tika veltīts jaunām īpatnībām politisko organizāciju priekšvēlēšanu kampaņu veidošanā un, kā norādīts, sarunā piedalījās reklamētās personas, reklāmu finansētāji un veidotāji, Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja priekšnieks u.c. (http://www.tv.lv/static/consolemanager/console/tv.lv/mconsole.asp?ssub=40&cat_id=4).

[13.2.2] Providus projekta „Atklāti par 9.Saeimas priekšvēlēšanu kampaņas finansēm” ietvaros veica pētījumus par politisko organizāciju un citu personu tēriņiem un iespējamām priekšvēlēšanu izdevumu griestu pārkāpumiem un minēto pētījumu datus līdz 9.Saeimas vēlēšanām sistemātiski publiskoja portālos www.providus.lv, www.politika.lv (*Politisko partiju un citu personu politiskās reklāmas izdevumi 2006.gada janvārī, augustā* http://www.providus.lv/upload_file/Projekti/atklati_par_finanse/pol_rekl_izdev_jan_aug06.pdf, *Politisko partiju un citu personu politiskās reklāmas izdevumi 2006.gada janvārī 18.septembrī* http://www.providus.lv/upload_file/Projekti/atklati_par_finanse/pol_rekl_izdev_jan_sep18.pdf).

Informācija par Providus pētījumu, kā arī no šiem pētījumiem izrietošos faktus publicēja arī laikrakstā „Latvijas Vēstnesis” (*Jauce Sannija. Pārsniedz pieļaujamos tēriņus. Latvijas Vēstnesis Plus. 13.09.2006. Nr.142 (170) http://www.lv.lv/index.php?menu_body=DOC&id=143406&menu_left=LAIDIENS*).

[13.2.3] Žurnāls „Nedēļa” publicēja intervijas ar nodibinājuma „PA SAULEI” pārstāvi Ē.S. un biedrības „Sabiedrība par vārda brīvību” pārstāvi K.R. Intervijās tika risināti jautājumi par minēto organizāciju reklāmas kampaņām, to saistību ar reklamētajām politiskajām organizācijām, kā arī par minēto personu saistību ar reklamēto politisko organizāciju oficiālajām reklāmas kampaņām (*Benfelde Sallija. Mulsinoša vārda brīvība. Nedēļa. 24.07.2006.*)

[13.2.4] Saeimas Korupcijas, kontrabandas un organizētās noziedzības novēršanas un apkarošanas uzraudzības komisija 2006.gada 27.jūlijā vērtēja grozījumu nepieciešamību normatīvajos aktos par priekšvēlēšanu aģitāciju, kas varētu noteikt nosacījumus trešo personu tiesībām pirms vēlēšanām slavināt kādu politisko organizāciju vai politiķus (*Trešo personu reklāmas jāregulē. Latvijas Vēstnesis Plus. 27.07.2006. Nr.115 (143). http://www.lv.lv/index.php?menu_body=DOC&id=140729*).

[13.3] Ievērojot minēto, Administratīvo lietu departaments konstatē, ka konkrētajā gadījumā vēlētajiem bija pieejama informācija, ka nodibinājuma „PA SAULEI” reklāmas kampaņa par LPP/LC apvienības kandidātiem ir veidota tiešā sadarbībā ar minētās apvienības priekšvēlēšanu kampaņu organizētājiem. Vēlētajiem bija pieejama arī informācija par to, ka biedrības „Sabiedrība par vārda brīvību” dibinātājs ir Tautas partijas biedrs un ka tās reklāmas kampaņu par Tautas partiju tādējādi organizē un finansē Tautas partijas biedri.

Turklāt minēto faktu, ka plašsaziņas līdzekļos izskanēja informācija par nodibinājuma „PA SAULEI” un biedrības „Sabiedrība par vārda brīvību” reklāmas kampaņu patiesajiem finansētājiem un organizētājiem, pieteikumos apstiprina arī pieteicējas.

Administratīvo lietu departaments secina, ka vēlētajiem priekšvēlēšanu laikā bija iespēja veidot savu politisko gribu, ņemot vērā arī minēto informāciju. Tātad vēlētajiem savu izvēli bija iespējams veidot informācijas pieejamības apstākļos, proti, vēlētajiem bija iespēja izvēlēties, vai balsot vai nebalsot par politisko organizāciju, kuras darbība, iespējams, neatbilst Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma noteiktajai kārtībai un kuras darbība, iespējams, apzināti vērsta uz minētā likuma mērķu neievērošanu. Arī tiesību doktrīnā ir atzīts, ka brīvu vēlēšanu princips nav uzskatāms par pārkāptu, ja kāda no politiskajā cīņā iesaistītajām organizācijām pieļāvusi pārkāpumus, bet tie priekšvēlēšanu laikā tiek publiski apspriesti. Tādējādi vēlētajam savas izvēles izdarīšanai pārkāpumi ir zināmi un identificējami

(Rauber D. N. *Wahlprüfung in Deutschland. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2005, S.92*).

[13.4] Pieteicējas secinājumu par vēlēšanu principu pārkāpumiem pamatoja ar Providus pētījumu „Politisko partiju un citu personu politiskās reklāmas izdevumiem 2006.gada janvārī-augustā” un pētījumu „Politisko partiju un citu personu politiskās reklāmas izdevumiem 2006.gada janvārī-18.septembrī” un SIA „SKDS” sabiedriskās domas pētījuma datiem.

Tiesas sēdē liecinieks V.K. informēja tiesu par Providus minētā pētījuma jaunākajiem datiem un paskaidroja, ka, palielinoties reklāmu skaitam, salīdzinoši pieaug politisko organizāciju reitingi, taču nav iespējams precīzi izvērtēt reklāmas ietekmi uz reitingu pieaugumu. Vēlētāju gribu ietekmējošie faktori esot dažādi. Liecinieks pauda viedokli, ka pozitīvas reklāmas veicina politisko organizāciju popularitāti un ir ticams pieņēmums, ka reklāmu ietekme uz vēlēšanu rezultātiem ir būtiska. Tomēr reklāmas nav vienīgais faktors, kas ietekmē vēlēšanu rezultātus. Tas, cik liela ir sakritība, nav acīmredzams.

Liecinieks J.I. tiesas sēdē norādīja, ka politisko organizāciju finansēšanas pārkāpumi vēlēšanās ir bijuši un ka to ietekme uz vēlēšanām ir tik liela, lai vēlēšanu rezultātus uzskatītu par ietekmētiem. Liecinieks norādīja, ka 2002.gadā Baltijas Sociālo Zinātņu institūts veica pētījumu priekšvēlēšanu laikā, kas liecināja, ka atsevišķu politisko organizāciju popularitāte pieauga pēc intensīvas reklāmas kampaņas.

Administratīvo lietu departaments secina, ka no minētajiem pierādījumiem, kā arī Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja atsūtītajiem materiāliem izriet priekšvēlēšanu izdevumu apmērs, kā arī konkrēto partiju reitingi attiecīgajos mēnešos. Tai pat laikā minētie pierādījumi neatspoguļo visus būtiskos gribas veidošanās faktoros (tostarp šā sprieduma 13.1.punktā minētos) un to ietekmi uz vēlētāju gribu. Tāpat no minētajiem pierādījumiem neizriet, piemēram, biedrības „Sabiedrība par atklātību – Delna” priekšvēlēšanu akcijas „Balso gudri”, kas aicināja izvērtēt kandidātu paveikto, ietekme uz vēlētāju gribas veidošanos.

Ievērojot šajā punktā secināto, Administratīvo lietu departaments atzīst, ka ar lietā iegūtajiem pierādījumiem nav konstatējams, ka politisko organizāciju priekšvēlēšanu aģitāciju laikā pieļautie pārkāpumi būtiski ietekmēja vēlētāju brīvas gribas veidošanos. Tādējādi nav konstatējams brīvu vēlēšanu principa pārkāpums.

[14] Administratīvo lietu departaments atzīst par nepamatotu pieteicēju partijas „Mūsu zeme”, politiskās organizācijas „Sociālā Taisnīguma partija” un partijas „Tēvzemes savienība” norādīto argumentu, ka tika pieļauta nevienlīdzīga attieksme pret 9.Saeimas

deputātu kandidātiem no raidorganizāciju puses un ka tādējādi ir pārkāpts vienlīdzīgu vēlēšanu princips.

Pieteicējas partija „Mūsu zeme”, politiskā organizācija „Sociālā Taisnīguma partija” un partija „Tēvzemes savienība” pieteikumos kā vienu no vienlīdzīgu vēlēšanu principa pārkāpumiem norādīja faktu, ka pieteicējam bezmaksas priekšvēlēšanu aģitāciju reklāmas laiks sabiedriskajā televīzijā tika piešķirts raidlaikā, kad lielākajai daļai vēlētāju nebija iespēja būt pie televizoru ekrāniem. Turklāt pieteicējas atšķirībā no tā sauktajām *lielajām partijām* tika diskriminētas piedalīties Latvijas Televīzijas rīkotajā priekšvēlēšanu diskusiju raidījumā „Milžu cīņas”, proti, uz raidījumu tika uzaicināti pārsvarā tikai *lielo partiju* pārstāvji.

[14.1] Administratīvo lietu departaments atzīst par nepamatotu partijas „Mūsu zeme” argumentu, ka šāda Latvijas Televīzijas rīcība jau ir atzīta par diskriminējošu ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2004.gada 23.marta spriedumu.

Administratīvo lietu departaments konstatē, ka konkrētās lietas faktiskie apstākļi atšķiras no faktiskajiem apstākļiem lietā, kurā Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa Latvijas Televīzijas rīcību atzina par diskriminējošu. Partijas „Mūsu zeme” pieteikumā minētajā lietā partija vispār netika uzaicināta piedalīties 8.Saeimas priekšvēlēšanu diskusijās, savukārt konkrētajā gadījumā partija „Mūsu zeme” tika uzaicināta uz raidījumu „Milžu cīņas”, taču politisko organizāciju raidlaika piedalīšanās biežums un ilgums tika sadalīts. Līdz ar to pieteicējas minētā lieta nav pielīdzināma konkrētajai lietai un tajā lietā izdarītie secinājumi nav attiecināmi uz konkrēto situāciju.

[14.2] Saskaņā ar likuma „Par priekšvēlēšanu aģitāciju pirms Saeimas vēlēšanām un Eiropas Parlamenta vēlēšanām” 2.panta pirmo daļu viena nosaukuma kandidātu sarakstā esošajiem kandidātiem ir tiesības bez maksas izmantot priekšvēlēšanu aģitācijai Latvijas Radio un Latvijas Televīzijas raidlaiku šajā likumā noteiktajā kārtībā un apjomā, ja vismaz 40 dienas pirms vēlēšanu dienas viņi ir iesnieguši izziņu par kandidātu saraksta iesniegšanu. Saskaņā ar minētā likuma 6.panta pirmo daļu bezmaksas raidlaika izmantošanas secību nosaka lozējot.

No minētajām tiesību normām izriet, ka raidlaika izmantošanas secība starp politiskajām organizācijām tiek noteikta pēc nejaušības principa.

[14.3] Pirms 9.Saeimas vēlēšanām Latvijas Televīzija izdeva nolikumu „Par priekšvēlēšanu aģitācijas kārtību valsts bezpeļņas SIA „Latvijas Televīzija” priekšvēlēšanu periodā pirms 2006.gada Saeimas vēlēšanām”. Šā nolikuma 3.punktā ir noteikta bezmaksas aģitācijas raidlaika izlozes un izmantošanas kārtība (*sk. <http://www.ltv.lv/lat/meklesana/?search=izloze>*). Līdz ar to Administratīvo lietu departaments

secina, ka Latvijas Televīzija priekšvēlēšanu aģitācijas bezmaksas raidlaika izmantošanas secību noteica atbilstoši pastāvošajam tiesiskajam regulējumam.

Pieteicējas nav iesniegušas pierādījumus, ka minētajā likumā un korespondējoši minētajā nolikumā noteiktā kārtība, tostarp izloze, būtu notikusi pretēji tiesību normām. Līdz ar to Administratīvo lietu departaments atzīst par nepamatotu pieteicēju argumentu, ka pieteicējam sabiedriskajā televīzijā tika piešķirts nepiemērots bezmaksas priekšvēlēšanu aģitāciju reklāmas laiks un ka tādējādi tika pārkāpts vienlīdzīgu vēlēšanu princips.

[14.4] Vērtējot otru no pieteicēju minētajiem argumentiem, proti, ka pieteicējas atšķirībā no *lielajām partijām* tika diskriminētas piedalīties Latvijas Televīzijas rīkotajā priekšvēlēšanu diskusiju raidījumā „Milžu cīņas”, jo uz raidījumu tika uzaicināti tikai pārsvarā *lielo partiju* pārstāvji, Administratīvo lietu departaments norāda tālāk minēto.

Administratīvo lietu departamenta ieskatā, vienlīdzīgas iespējas uz plašsaziņas līdzekļu pieejamību politiskajām organizācijām nerada tiesības uz vienādu raidlaiku sabiedriskajā televīzijā.

Kā atzīts demokrātisko valstu tiesu praksē, sabiedriskās raidorganizācijas drīkst izvērtēt katrai politiskajai organizācijai piešķiramo raidlaiku atbilstoši tās nozīmei. Šādā kontekstā tiek runāts par politisko organizāciju vienādu iespēju sadalījumu pa pakāpēm, piemēram, pēc konkrētas politiskās organizācijas politiskā nozīmīguma, pēc iepriekšējo vēlēšanu rezultātiem un tamlīdzīgi. Turklāt politiskās organizācijas politiskais nozīmīgums var tikt vērtēts pēc konkrētas politiskās organizācijas pastāvēšanas ilguma, politiskās pēctecības, politiskās organizācijas biedru skaita, politiskās organizācijas struktūrvienību skaita un to izplatības tīkla, iespējams arī pārstāvības parlamentā un citiem faktoriem (*sk. Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas spriedumu lietā BVerfGE 14,121, 49.-61.punkts*). Administratīvo lietu departamenta ieskatā, vienlīdzīgu vēlēšanu princips ietver sabiedriskajai raidorganizācijai aizliegumu nepiešķirt kādai politiskajai organizācijai raidlaiku vispār, taču noteic arī tiesības, sadalot raidlaiku starp politiskajām organizācijām, ņemt vērā iepriekš minētos kritērijus un izvērtēt sabiedrības iespējamo interesi par konkrēto politisko organizāciju.

Lai nodrošinātu taisnīgu raidlaika sadali, var pielietot divas metodes –pilnīgās/stingrās vienlīdzības (*angl. strict equality*) metodi vai proporcionālo vienlīdzības metodi. Saskaņā ar proporcionālo vienlīdzīgo iespēju metodi raidlaiks starp politiskajām organizācijām tiek sadalīts proporcionāli vēlētajū skaitam, kas politisko organizāciju atbalsta (*sal. European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), Code of Good Practice in Electoral Matters, Adopted Guidelines and draft Explanatory Report, 18.p. [http://venice.coe.int/docs/2002/CDL-AD\(2002\)023rev-e.asp](http://venice.coe.int/docs/2002/CDL-AD(2002)023rev-e.asp)*).

Attiecīgās metodes izvēle ir pamatojama ar saprātīgiem un racionāliem argumentiem. Administratīvo lietu departaments uzskata, ka no lietas materiāliem šādi argumenti ir konstatējami. Lietas materiālos atrodas pieteicēju iesniegta informācija, kuru politiskās organizācijas bija saņēmušas no Latvijas Televīzijas raidījuma „Milžu cīņas” veidotājiem (*sk. lietas 3.sējuma 32.lapu*). Administratīvo lietu departaments secina, ka no minētajiem materiāliem izriet, ka raidījuma veidotāji uz raidījumu uzaicināja visas politiskās organizācijas, bet to piedalīšanās biežums un uzstāšanās ilgums tika sadalīts, ievērojot sabiedrības iespējamo interesi par kandidātiem un politisko organizāciju piedāvātajiem problēmu risinājumiem.

Svarīgi, ka vēlētajam, kaut arī mazākā apjomā, bija iespēja uzzināt visu politisko organizāciju viedokļus. Administratīvo lietu departaments uzskata, ka būtisks un vērā ņemams ir arī fakts, ka, kaut arī citos raidījumos piedalīties tika aicinātas pārsvarā lielāku sabiedrības interesi izraisījušās politiskās organizācijas, 6.oktobrī, tas ir, vienu dienu pirms 9.Saeimas vēlēšanām raidījumā sava viedokļa izteikšanai tika uzaicinātas piedalīties visas politiskās organizācijas. Turklāt politisko diskusiju raidījums „Milžu cīņas” ir tikai viens no veidiem, kā politiskās organizācijas, kas piedalās priekšvēlēšanu cīņās, var izteikt savu viedokli vēlētajiem.

Ievērojot minēto, Administratīvo lietu departaments uzskata, ka Latvijas Televīzijas raidījumā „Milžu cīņas” raidlaiks starp politiskajām organizācijām tika sadalīts, ievērojot proporcionālo vienlīdzīgu iespēju metodi, un politisko diskusiju raidījuma „Milžu cīņas” veidotāju rīcība, sadalot raidlaika ilgumu politisko organizāciju pārstāvjiem viedokļa paušanai raidījumā, attiecībā pret pieteicējam nav radījusi vienlīdzīgu vēlēšanu principa pārkāpumu.

[15] Pieteicējas kā vienlīdzīgu vēlēšanu principa pārkāpumu norāda Latvijas Televīzijas raidījuma „Skats no malas” dalībnieku „nicīgu izteikšanos par *mazajām partijām*”. Turklāt šā raidījuma dalībnieki pirms pašām vēlēšanām, pārkāpjot likuma normas, proti, likuma „Par priekšvēlēšanu aģitāciju pirms Saeimas vēlēšanām un Eiropas Parlamenta vēlēšanām” 12.pantu, aicināja nebalsot par *mazajām partijām*.

Atbilstoši likuma „Par priekšvēlēšanu aģitāciju pirms Saeimas vēlēšanām un Eiropas Parlamenta vēlēšanām” 12.pantam Latvijas Radio un Latvijas Televīzijas darbiniekiem un personām, kas vada Latvijas Radio un Latvijas Televīzijas raidījumus, sākot ar 60. dienu pirms vēlēšanu dienas, aizliegts raidījumos aģitēt par vai pret deputātu kandidātiem vai kandidātu sarakstiem.

Latvijas Televīzijas raidījuma „Skats no malas” ideja ir sabiedrībā notiekošo aktuālo jautājumu apspriešana, piedāvājot skatītājiem iepazīties ar žurnālistu viedokļu daudzveidību

konkrēto jautājumu risināšanā. Šāda raidījuma mērķis, Administratīvo lietu departamenta ieskatā, ir pēc iespējas dažādu, pretēju viedokļu konfrontācija, lai parādītu skatītājiem, cik daudzpusīgi ir iespējams apskatīt un risināt sabiedrībā aktuālus jautājumus.

Vienlaikus raidījums ir virzīts uz to, lai skatītāji paši domātu līdzīgu un izdarītu secinājumus par sabiedrībā notiekošām aktuālajām parādībām. Tā kā vēlēšanas ir viens no šādiem sabiedrības dzīvi spēcīgi ietekmējošiem notikumiem, arī žurnālistu uzmanības centrā ir šā notikuma atspoguļošana un diskusiju raisīšana par vēlēšanām, tostarp politiskajām organizācijām. Jāņem vērā, ka politiskās organizācijas vēlēšanās tiek pakļautas aktīvai apspriešanai, tostarp kritikai, no žurnālistu puses un politiskajām organizācijām ar to ir jārēķinās.

Tā arī pirms 9.Saeimas vēlēšanām minētā raidījuma dalībnieki pauda Latvijas sabiedrībai savu nostāju par to, kāda izveidotos situācija, ja Saeimā tiktu pārstāvēts liels skaits 5 procentu barjeru pārvarējušās politiskās organizācijas, un, uzskatot, ka šāda situācija ir vērtējama negatīvi, aicināja to nepieļaut. Šāda rīcība nav uzskatāma par aicinājumu balsot par *lielajām partijām*, diskriminējot *mazās*, bet virzīta uz to, lai vēlētajš kritiski izvērtētu, kam atdot savu balsi vēlēšanās. Tādējādi tieši vēlētajam ir jābūt tam, kurš starp šiem dažādajiem viedokļiem izdara savu politisko izvēli. Līdz ar to Administratīvo lietu departaments uzskata, ka iepriekš minēto iemeslu dēļ nav pamatots pieteicēju arguments, ka tādējādi tika pārkāpts vienlīdzīgu vēlēšanu princips.

[16] Partija „Mūsu zeme” pieteikumā norāda, ka Centrālā vēlēšanu komisija, nosakot 9.Saeimas vēlēšanu rezultātus, nepamatoti piešķir deputātu vietas tikai tiem kandidātu sarakstiem, par kuriem bija nobalsojuši ne mazāk kā 5 procenti vēlētajū.

[16.1] 2002.gada 23.septembrī Satversmes tiesa spriedumā lietā Nr.2002–08–01 „Par Saeimas vēlēšanu likuma 38.panta pirmās daļas otrā teikuma atbilstību Satversmes 6., 8., 91. un 116.pantam” atzina, ka proporcionālā vēlēšanu sistēma ar 5 procentu vēlēšanu barjeru nodrošina demokrātiskās valstīs atzīto vēlēšanu principu īstenošanu. Tādējādi Satversmes tiesa atzina Saeimas vēlēšanu likuma 38.panta pirmās daļas otro teikumu, tas ir, tiesību normu par 5 procentu barjeru par atbilstošu Satversmes 6., 8., 91. un 116.pantam.

[16.2] Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 32.panta otrajai daļai Satversmes tiesas spriedums ir obligāts visām valsts un pašvaldību institūcijām, iestādēm un amatpersonām, ieskaitot tiesas, kā arī fiziskajām un juridiskajām personām.

Minētā tiesību norma *expressis verbis* noteic, ka gan Centrālajai vēlēšanu komisijai, gan citām institūcijām, tostarp Administratīvo lietu departamentam, izskatot lietu, ir tiesiski

saistoši Satversmes tiesas spriedumi un tajos ietvertā argumentācija, tostarp, par vēlēšanu barjeru, tās procentuālo apmēru un tās ieviešanas tiesiskumu.

Ievērojot, ka Centrālā vēlēšanu komisija, pieņemot lēmumu, rīkojās atbilstoši Satversmes tiesas spriedumā minētajam, Administratīvo lietu departaments atzīst par nepamatotu pieteicējas argumentu, ka Centrālā vēlēšanu komisija, nosakot 9.Saeimas vēlēšanu rezultātus un piešķirot deputātu vietas tikai tiem kandidātu sarakstiem, par kuriem bija nobalsojuši ne mazāk kā 5 procenti vēlētāju, pārkāpa Satversmes 6.pantu.

[17] Ievērojot iepriekš minēto, Administratīvo lietu departaments atzīst, ka 9.Saeimas vēlēšanu norisē netika pārkāpti brīvu un vienlīdzīgu vēlēšanu principi un politiskās organizācijas (partijas) „Jaunie demokrāti” pieteikums par Centrālās vēlēšanu komisijas 2006.gada 25.oktobra lēmuma Nr.53 atcelšanu, partijas „Mūsu zeme” pieteikums par Centrālās vēlēšanu komisijas 2006.gada 25.oktobra lēmuma Nr.53 atzīšanu par prettiesisku un notikušo 9.Saeimas vēlēšanu atzīšanu par nelikumīgām, politiskās organizācijas „Sociālā Taisnīguma partija” un partijas „Tēvzemes savienība” pieteikums par Centrālās vēlēšanu komisijas 2006.gada 25.oktobra lēmuma Nr.53 atzīšanu par prettiesisku un atceļamu nav pamatots.

[18] Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 288. panta pirmajai daļai, ja, izskatot lietu, konstatēti apstākļi par iespējamu tiesību normu pārkāpumu, kā arī citos gadījumos, tiesa var pieņemt blakus lēmumu.

Izskatot konkrēto lietu, Administratīvo lietu departaments ir atzinis, ka vēlēšanu norisē tika pārkāptas Politisko partiju (organizāciju) finansēšanas likuma tiesību normas. Valsts institūcijas neveica pasākumus šo pārkāpumu novēršanai. Valsts nav radījusi mehānismu, kas ļautu šādus un līdzīgus pārkāpumus savlaicīgi novērst, neradot draudus tiesisku vēlēšanu norisei. Turklāt modernā demokrātiskā valstī vēlēšanas tiešā veidā nevar būt atkarīgas no finansējuma apmēra. Ņemot to vērā, Administratīvo lietu departaments nolēma pieņemt blakus lēmumu, vēršot Ministru kabineta uzmanību uz nepieciešamību izveidot efektīvu vēlēšanu norises tiesiskuma kontroles mehānismu.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 246.pantu un Saeimas vēlēšanu likuma 51.pantu un 54.panta sesto daļu, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

noraidīt politiskās organizācijas (partijas) „Jaunie demokrāti” pieteikumu par Centrālās vēlēšanu komisijas 2006.gada 25.oktobra lēmuma Nr.53 atcelšanu, partijas „Mūsu zeme” pieteikumu par Centrālās vēlēšanu komisijas 2006.gada 25.oktobra lēmuma Nr.53 atzīšanu par prettiesisku un notikušo 9.Saeimas vēlēšanu atzīšanu par nelikumīgām un politiskās organizācijas „Sociālā Taisnīguma partija” un politiskās organizācijas „Tēvzemes savienība” pieteikumu par Centrālās vēlēšanu komisijas 2006.gada 25.oktobra lēmuma Nr.53 atzīšanu par prettiesisku un atceļamu.

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja senatore V.Krūmiņa

senatore J.Briede

senatore D.Mita